

Profesor dr hab. Mirosława Chrzanowska (1936-2025)

Wirusolog,

Kierownik Pracowni Badania Odporności na Wirusy Oddziału IHAR w Młochowie

Mirosława Chrzanowska, profesor doktor habilitowany nauk rolniczych, zmarła 19 stycznia 2025 roku w wieku 88 lat. Nieprzerwanie od 1959 roku pracowała przez 55 lat, najpierw w Oddziale IHAR w Żelaznej koło Skierniewic, a następnie w Oddziale IHAR w Młochowie. W latach 1967-1986 Oddział był w strukturze Instytutu Ziemiaka. Profesor była jedną z ostatnich żyjących osób, które w 1966 roku tworzyły obecny Oddział IHAR w Młochowie. Całe zawodowe życie Profesor Mirosławy Chrzanowskiej było związane z badaniami wirusów ziemniaka.

Mirosława Chrzanowska urodziła się w 25 sierpnia 1936 roku w Przemyśle. Studia na Wydziale Rolniczym Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu ukończyła w 1959 roku. Stopień doktora nauk rolniczych uzyskała w 1974 roku po obronie rozprawy pt. „Ocena odporności ziemniaka na wirus Y na podstawie sztucznego zakażania roślin w szklarni”, której promotorem był profesor dr hab. Władysław Błaszczak na Wydziale Ogrodniczym Akademii Rolniczej w Poznaniu. Również na tym Wydziale w 1986 roku uzyskała stopień doktora habilitowanego nauk rolniczych na podstawie rozprawy pt. „Zmienność reakcji ziemniaka na wirus M”. Tytuł profesora nauk rolniczych uzyskała w 1995 roku na wniosek Rady Wydziału Ogrodniczego Akademii Rolniczej w Poznaniu.

Zawodową pasją Profesor Chrzanowskiej była identyfikacja wirusów atakujących ziemniak, poznanie ich biologii, zmienności, szczepów, czy charakteryzowanie reakcji roślin na porażenie wirusami. Wraz ze swoim Zespołem wypracowała urzędowy system oceny odporności odmian ziemniaka na ważne ekonomicznie wirusy ziemniaka, poprzez dobór metod oraz szczepów wirusów do tej oceny. Po raz pierwszy w Polsce Profesor znalazła i zidentyfikowała szczepy nekrotyczne wirusa Y ziemniaka (PVY), łagodny i ostry, wirusa nekrozy tytoniu (TRV), wirusa bukietowatości ziemniaka (TBRV) i wirusa mozaiki lucerny (AMV) na ziemniakach rosnących w polu. Ponadto, opisała objawy na ziemniaku wywoływane przez wirusy, dla których ziemniak nie jest typowym gospodarzem, np. wirus mozaiki tytoniu (TMV) i wirus mozaiki ogórka (CMV). Scharakteryzowała reakcję całej kolekcji odmian ziemniaka na wirusy: wirus liściozwoju (PLRV), wirus Y ziemniaka (PVY), wirus X ziemniaka (PVX), wirus M ziemniaka (PVM) i wirus S ziemniaka (PVS) oraz na kwarantannowy wiroid wrzecionowatości bulw (PSTVd).

Profesor Mirosława Chrzanowska szereg prac poświęciła ocenie odporności roślin na choroby wirusowe. Była współtwórcą urzędowego systemu oceny odporności oraz reakcji na wirusy odmian ziemniaka dla celów ich rejestracji, nasiennictwa i hodowli. Cyklicznie prowadziła szkolenia w tym zakresie.

Przez Jej ręce przeszły setki ocenianych linii hodowlanych oraz odmian ziemniaka. Do celów szkoleniowych i badawczych współtworzyła kolekcję wirusów ziemniaka oraz gatunków roślin wskaźnikowych służących biologicznej identyfikacji wirusów i ich szczepów. Kolekcja ta od ponad 50 lat obsługuje potrzeby badań i hodowli ziemniaka. Profesor Chrzanowska była twórcą unikatowego pola szkoleniowego, na którym demonstrowano degenerację odmian ziemniaka pod wpływem porażenia wirusami.

Swoją wiedzę chętnie udostępniała młodszym pracownikom nauki, hodowcom, producentom. Czynnie brała udział w corocznie organizowanych szkoleniach hodowców i producentów ziemniaka oraz w dniach pola. Niestrudzenie propagowała konieczność podnoszenia odporności na wirusy w hodowlanych odmianach ziemniaka.

Wszyscy młodzi pracownicy rozpoczynający swój naukowy żywot w Oddziale w Młochowie przechodzili przez swoją szkołę Profesor Chrzanowskiej - rozpoznawania objawów wirusów na ziemniakach i roślinach testowych. Do ostatnich dni pracy chętnie diagnozowała chore próbki ziemniaków i innych gatunków roślin przysyłane pocztą czy zwożone przez okolicznych producentów szukających pomocy.

Jej pionierskie badania nad wirusami ziemniaka, zwłaszcza nekrotycznymi szczepami wirusa Y ziemniaka (PVY^N), były zaczynem do dalszych badań genetycznych i molekularnych w ośrodkach badawczych w kraju i zagranicą. Profesor Mirosława Chrzanowska współpracowała z pokrewnymi zespołami naukowych placówek w kraju (Instytutu Biochemii i Biofizyki Polskiej Akademii Nauk, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Instytutu Uprawy i Nawożenia, Instytutu Ochrony Roślin) oraz zagranicą (Narodowego Instytutu Badań Rolniczych we Francji - INRA, Instytutu Ziemniaka w Gross Lüsewitz w Niemczech, Uniwersytetu Rolniczego w Keszthely na Węgrzech, Instytutu Przemysłu Rolniczego im. N. I. Wawilowa w Sankt Petersburgu, Rosja - WIR). W 1971 roku Profesor Chrzanowska odbyła 4-miesięczny staż naukowy w Instytucie Ochrony Roślin (IPO) w Wageningen w Holandii.

Profesor Mirosława Chrzanowska opublikowała ponad 100 oryginalnych prac naukowych i ponad 50 artykułów popularnonaukowych. Jest autorką rozdziału pt. „Symptomatologia chorób wirusowych” w podręczniku „Biologia ziemniaka”, wydanym pod redakcją Wojciecha Gabriela (PWN 1985). Jest współautorem patentu „Sposób otrzymywania roślin odpornych na wirus Y ziemniaka”, uzyskanego w 2004 roku przez IBB PAN w Warszawie. Profesor była promotorem trzech przewodów doktorskich. Przez wiele lat Profesor Mirosława Chrzanowska była członkiem Rady Naukowej Instytutu Ziemniaka w Boninie i Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie, gdzie była wiceprzewodniczącą Rady oraz przewodniczącą Komisji Ekonomiczno-Organizacyjnej. Była przedstawicielem Polski w Grupie Ekspertów ds. Standaryzacji Sadzeniaków Ziemniaka przy EWG w Genewie, w której przez pięć lat pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Grupy Sprawozdawców.

Polskie Towarzystwo Fitopatologiczne na XV Zwyczajnym Walnym Zgromadzeniu w dniu 9 września 2014 roku, w uznaniu zasług Profesor Mirosławy Chrzanowskiej nadało Jej Godność Członka Honorowego Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego. Za osiągnięcia w pracy zawodowej Profesor Mirosława Chrzanowska została uhonorowana Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2001), Złotym Krzyżem Zasługi (1986), Srebrnym Krzyżem Zasługi (1977), medalami 30-Lecia PRL (1974), Zasłużony dla Ziemi Koszalińskiej (1984) oraz odznaką Zasłużony Pracownik Rolnictwa (1985). Otrzymała nagrodę zespołową I stopnia Ministra Rolnictwa za pracę pt. „Ocena odporności na wirusy odmian i materiałów hodowlanych” (1981), Nagrodę Państwową II stopnia za pracę pt. „Opracowanie metod hodowli odpornościowej i uzyskanie ziemniaków odpornych na wirusy Y i liściozwoju” (1984), wyróżnienie Wydziału V Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych Polskiej Akademii Nauk za współautorstwo cyklu wybitnych prac pt. „RNA genomy patogenów roślin użytkowych – struktury, funkcje, kontrola, rozprzestrzenianie” (1999).

Profesor Mirosława Chrzanowska prowadziła aktywną działalność społeczną. Miała naturę kronikarza oraz archiwisty, więc opracowała kronikę miejscowości Młochów, w oparciu o którą powstało kilka prac magisterskich (SGGW), dyplomowych i doktorskich. Nauka była Jej pasją, ale nie wyłączną. W 2022 roku wraz ze swoją córką, Profesor Renatą Lebecką, napisały i wydały pierwszą książkę - album o Młochowie, ukochanym przez Autorki, pt. „Stare dzieje Młochowa i historie ludzi z nim związanych”. Profesor Chrzanowska na temat historii Młochowa wygłosiła wiele prezentacji w szkołach na terenie gminy Nadarzyn i w Nadarzyńskim Ośrodku Kultury.

Profesor Mirosława Chrzanowska zebrała utwory napisane na temat ziemniaka w czterech tomach, o wspólnym tytule „Ziemniak w poezji i literaturze pięknej”. Zebrała również obfite zbiory ciekawostek o ziemniaku. Profesor pieczołowicie gromadziła kroniki z historii Oddziału IHAR w Młochowie z lat 1967-2005, w których królowały wierszyki okolicznościowe pisane unikatowym rymem częstochowskim. Kochała psy. Od wielu lat wspierała finansowo fundację „Labrador”, szkolącą psy przewodniki i psy asystujące oraz kampanię „Ratuj konie”. Do ostatnich dni zachowała jasność myślenia i ciekawość świata. Z uwagą śledziła wiadomości polityczne oraz, jako wierny kibic, mecze piłkarskie i tenisowe.

Swoją postawą życiową Profesor Mirosława Chrzanowska zdobyła nasze nieprzemijające uznanie i szacunek. Odeszła kolejna ważna osoba, która była filarem badań wirusologicznych Oddziału i żywą pamięcią historii Młochowskiej społeczności.

Profesor Mirosława Chrzanowska została pochowana na Cmentarzu Parafialnym w Młochowie. Pozostanie w naszej dobrej pamięci.

Młochów, 2025r.

Ewa Zimnoch-Guzowska